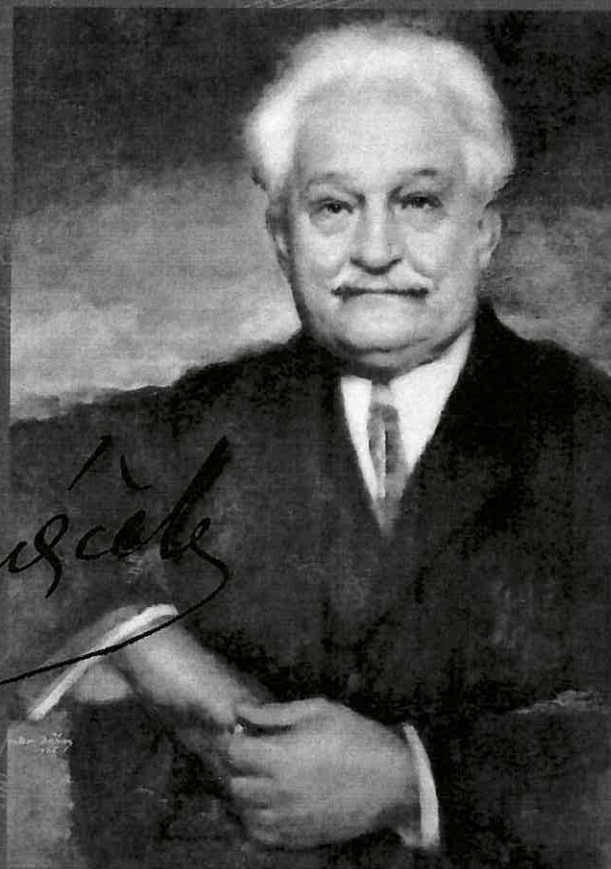

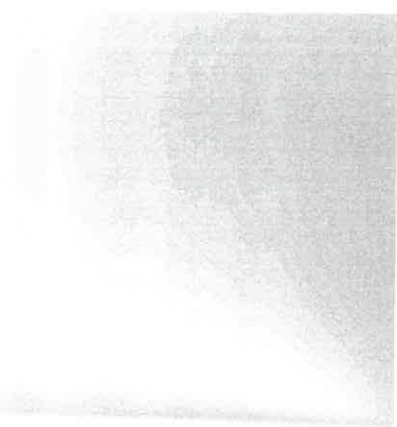
Doc. Kolářová

JANÁČKIANA 2018

Sborník z 34. ročníku
ostravské muzikologické konference

Leoš Janáček

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
Pedagogická fakulta

JANÁČKIANA 2018

Sborník z 34. ročníku mezinárodní muzikologické konference Janáčkiana 2018,
konané v Ostravě ve dnech 31. května a 1. června 2018

Editori: Karel Steinmetz, David Kozel a kol.

Ostrava 2019

Recenzovali:

prof. PaedDr. Michal Nedělka, Ph.D.
Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

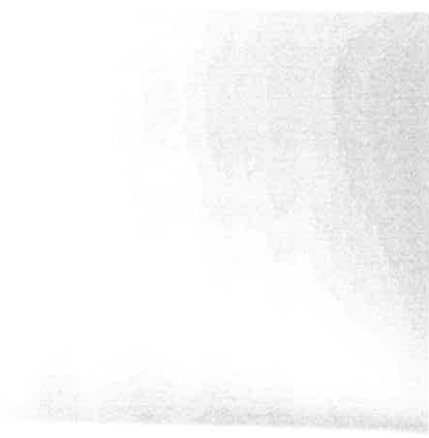
prof. PaedDr. Jiří Luska, CSc.
Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta

Editoři: prof. PhDr. Karel Steinmetz, CSc., PhDr. David Kozel, Ph.D. a kol. (Mgr. Barbora Bortlová, Mgr. Nataliia Kysil, Mgr. Helena Šmídová, Mgr. Martina Štěpánová)

Za obsahovou a jazykovou správnost příspěvků odpovídají jejich autoři.

© Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta

ISBN 978-80-7599-090-7

OBSAH

Slovo úvodem.....	11
LEOŠ JANÁČEK – Z "POUT TRADICE" PŘES "VZPOURU" A "BOJ" K "VÍTĚZSTVÍ"	
<i>Jiří Zahradka</i> Leoš Janáček v prvním roce vzniku Československé republiky	15
<i>Miloš Štědroň</i> Janáčkovu operní torzo Paní mincmistrová	21
<i>Geoffrey Chew</i> The Ambiguity of Janáček's Viola d'Amore	29
<i>Miloš Schnierer</i> Leoš Janáček a jeho kompoziční metoda neofolklorismu (k 90. výročí úmrtí skladatele)	35
<i>Tamara Franzová</i> Janáček teoretik nebo Janáček skladatel?.....	41
<i>Paul Christansen</i> Co je Janáčkovým největším odkazem?.....	55
<i>Michal Burczyk</i> Soukromé a umělecké vztahy Leoše Janáčka a Otakara Ševčíka. Písek jako významné kulturní a společenské centrum v době působení tohoto významného učitele hry na housle.....	59
<i>Ondřej Pivoda</i> Čemu se naučil Pavel Haas v mistrovské třídě Leoše Janáčka	65
<i>Jindřiška Bártová</i> JAMU – Janáčkovu dědictví?	71
<i>Jindřich Petráš</i> Janáček a historie JAMU pohledem děkana Hudební fakulty	77
<i>Jan Mazurek</i> Janáčková Káťa Kabanová poprvé v Ostravě (18. ledna 1924).....	81
<i>Eva Mikulášková</i> Opery Leoše Janáčka na ostravském jevišti.....	85
<i>Ester Byrtusová, Karel Steinmetz</i> Janáčkovy symfonické skladby v podání Janáčkovy filharmonie Ostrava	89
<i>Jana Cindlerová</i> Výlet pana Broučka do 21. století	95

<i>elena Havlíková</i> ilance posledního desetiletí české inscenační praxe Janáčkových oper ve stálých divadlech ČR (2008–2017).....	103
<i>obert Ferrer Llueca</i> oš Janáček in Spain through the archive of RTVE	117
<i>ikola Illeová</i> náčkovy Příhody lišky Bystroušky jako výukový program v Památníku Leoše Janáčka...	127
<i>írka Zahradková</i> ojekt Janáčkovo Brno	133
ISTORIE A SOUČASNOST HUDEBNÍ PEDAGOGIKY II	
SOBNOSTI – INSTITUTE – TRENDY	
<i>anna Postuszna</i> adania narracyjne w naukach społecznych – perspektywa psychologii i pedagogiki muzei olegomena.....	143
<i>omáš Boroš</i> idaktická interpretácia skladby Dymák z Lašských tancov Leoša Janáčka	151
<i>avel Martinka</i> idaktická hra ako prostriedok rozvoja tvorivých a inštrumentálnych kompetencií interpreta usľovej hry	157
<i>anna Postuszna</i> he professional path of musicians: teachers, composers, conductors, performers challenges for educations and artistic career.....	165
<i>gnieszka Muszyńska-Andrejczyk</i> cquiring Process of Italian Lyric Diction by Voice Students - Basic Issues on the Example of ĩusetta’s Waltz Quando me’n vo from Giacomo Puccini’s La Bohème	173
<i>tilan Pazúrik</i> ladimír Gajdoš - hudobno-pedagogická osobnosť	181
<i>lois Daněk</i> udební výchova v pojetí Ferdinanda Krcha a Josefa Křičky	189
<i>elena Šmídová</i> sobnost Lumíra Pivovarského (1931–2014) – charakteristika a reflexe jeho práce.....	193
<i>ří Mazurek</i> ztah dyslexie a čtení not	201

<i>Renáta Kočíšová</i> Európska organová tradícia v organových školách hry Mikuláša Moyzesa	211
<i>Liubov Gunder</i> Osobnosť klavírneho pedagóga Viléma Kurza v prácach ukrajinských a českých bádateľov	219
<i>Miriam Matejová</i> Skladateľ, pedagóg a klavirista Ján Zimmer (1926–1993) Príspevok pri príležitosti 25. výročia úmrtia	227
<i>Krzysztof Kostrzewa</i> Harmonika w wybranych utworach Bogusława Schaeffera	233
<i>Ewa Nidecka</i> V Koncert fortepianowy Andrzeja Nikodemowicza–artystyczne continuum.....	241
<i>Mariana Kološtová</i> Učebnicová a metodická tvorba Štefana Kantora (venované 120. výročiu narodenia osobnosti povojnovej slovenskej hudobnej pedagogiky)	251
<i>Michal Brodniansky</i> Belo Felix – výrazná osobnosť slovenskej hudobnej pedagogiky	259
<i>Martin Jurčo</i> Skladateľ a pedagóg – Igor Dibák.....	267
<i>Martina Procházková</i> Vokálna tvorba Gejzu Dusíka (1907–1988) a její využitie vo vyučovaní spevu na pedagogických fakultách.....	273
<i>Lenka Černíková</i> Dirigent, pianista a skladateľ Emil Paur (1855–1932) a jeho žáci	281
<i>Terza Pobucká</i> Univerzitní pedagog doc. Ondřej Bednarčík, CSc. (1929–1998)	289
<i>Isma Šustková</i> Hudebně folkloristická a sběratelská činnost Josefa Černíka (1880–1969).....	295
<i>Markéta Ottová</i> Jiřoslav Dostálík (1928–2010): sbornístr, skladatel a pedagog.....	303
<i>Martina Štěpánová</i> Integrativní tendence v hudební a výtvarné výchově, jejich význam ve vzdělávací oblasti Umění a kultura	309

rent rhythmic divisions.
in this composition. One
projection of individual
ur sound selection within

**Učebnicová a metodická tvorba Štefana Kantora
(venované 120. výročiu narodenia osobnosti povojnovej slovenskej
hudobnej pedagogiky)**

Mariana Kološtová (Banská Bystrica)

Atmosféru doby povojnového vývoja slovenskej hudobnej pedagogiky určovala predovšetkým kvantita úloh, ktorých splnenie vyžadovalo čínorodých ľudí, schopných všestranne zasahovať do najrozmanitejších oblastí rozvoja ľudskej aktivity. K osobnostiam, ktoré v tejto dobe žili, spolupvytvárali, reflektovali jej profil a pozitívne zasahovali do viacerých oblastí jej rozvoja patril Štefan Kantor¹.

Detailnejší pohľad na obdobie vývoja tvorby učebníc hudobnej výchovy na Slovensku po roku 1945 naznačuje, že ich autori až do konca 1. ČSR boli takmer výlučne jednotlivci, vynikajúci učitelia z praxe, resp. profesori na učiteľských ústavoch. Pokiaľ za Slovenského štátu to boli dvojice autorov, z ktorých jeden bol vždy profesorom hudby na učiteľskom ústave a druhý cvičným učiteľom. Po oslobodení sa situácia zmenila a takmer všetka tvorba učebníc sa zverila centrálné riadeným (nezriedka anonymným) komisiám pri ŠPÚ, resp. kolektívom pri VÚP, pričom dlhoročným pracovníkom tejto inštitúcie bol aj Štefan Kantor, ktorý niesol zodpovednosť (či už ako predseda komisie, autor, spoluautor, odborný poradca, garant) za všetky učebnice hudobnej výchovy, ktoré počas 40 rokov na Slovensku vychádzali². Jeho

¹ Štefan Kantor (1898) sa narodil vo Vyšnej Radvani (dnešnej Radvani nad Laborcom, okres Humenné) v skromnom prostredí mnohopočetnej rodine panského lesníka ako prvý z desiatich detí. Doma sa často spievalo, a tak najstarší syn Štefan prejavil túžbu bližšie sa zoznámiť s hudbou. Jeho hudobné vzdelanie malo spočiatku amatérsky charakter. Tri ročníky elementárky (maďarskej cirkevnej školy) ukončil vo Vydrani a štvrtý ročník v Trnave nad Laborcom. Až na meštianskej škole v Humennom (na hodinách husľovej hry) získal prvý odborný kontakt s hudbou. Jeho kladný vzťah k hudbe sa ďalej zdokonaľoval a rozvíjal na maďarskom Kráľovskom štátnom chlapčenskom ústave v Šárospataku, kde v roku 1916 absolvoval.

Vypuknutie 1. svetovej vojny bolo krutým zásahom do jeho mladosti. Po krátkom výcviku v improvizovanej dôstojníckej škole sa ocitol na ruskom fronte. V Poľsku bol zajatý a odvedený do Chabarovska (12 000 km). Ani trojročný pobyt v ruskom zajateckom tábore ho nezdeprimoval a neodlúčil od aktívneho muzicírovania. Rýchlo sa zapojil do hudobného a výtvarného diania v zajateckom tábore. Paradoxne osobnostne dozrel. Hrával v orchestri, dokonca si osvojil viacero maliarskych a sochárskych techník. Cesta domov viedla svojpomocne do Vladivostoku (neskôr s pomocou medzinárodného Červeného kríža) nákladnou loďou cez Singapur a Suez do Terstu. Odtiaľ vlakom cez Viedeň, Bratislavu domov do Michaloviec.

Po návrate do rodného kraja pôsobil ako učiteľ s kvalifikáciou pre maďarské školy na jednotriedkach v zapadnutých dedinkách východného Slovenska Oreské a Nacina Ves. Nepoznal slovenskú gramatiku, a preto osvojenie základov spisovného slovenského jazyka považoval za bezpodmienečne nutné. Od obce dostával 100 korún ročne, cirkevné pozemky (ktoré prenajímal) a od štátu plat 580 korún mesačne. Za dve fúry siahového dreva patrilo k jeho povinnostiam aj vyučovanie náboženstva. Súčasne však pociťoval potrebu ďalšieho hudobného vzdelávania. Prihlásil sa preto – popri zamestnaní – k štúdiu na Konzervatóriu v Prahe (1937). Po získaní odborných vedomostí vykonal štátnu skúšku (spev, husle, klavír, organ) pred vtedajšou Štátnou skúšobnou komisiou hudby a spevu v Prahe, a tak nadobudol plnú kvalifikáciu profesora hudby pre učiteľské ústavy. (Trvalo 10 rokov, kým si osvojil potrebné zručnosti). Od roku 1938 pôsobil na učiteľskej akadémii v Bratislave. Učiteľská príprava bola v tridsiatych rokoch minulého storočia na Slovensku značne roztrieštená. Bolo to v čase, keď aj školstvo ovládala cirkev (najmä katolícka). Klérofašistický plán učiteľského vzdelania (aby v obciach pôsobili učitelia len s akousi rozšírenou formou stredoškolského vzdelania, kým kňazi by mali úplné vysokoškolské vzdelanie) sa na Slovensku udržal prakticky až do oslobodenia. Svoje priame pedagogické pôsobenie na učiteľskej akadémii síce ukončil prechodom na Štátny pedagogický ústav (1949) práve v čase, keď sa príprava učiteľov približovala k vysokoškolskému vzdelávaniu, ale kontakt s pedagógmi nikdy neprerušil. Vo svojej príznačnej aktivite nepoľavil ani odchodom do dôchodku (1977). Štefan Kantor zomrel 3. augusta 1991. Jeho pedagogická činnosť bola v roku 1957 ocenená titulom „Zaslúžilý učiteľ“ a v roku 1969 mu bolo prepožičané štátne vyznamenanie „Za zásluhy o výstavbu“.

² Je pozoruhodné, že po odchode Štefana Kantora z VÚP prevzala túto zodpovednosť na seba jeho dcéra Ľubica Šikulová-Kopinová, vtedajšia pracovníčka VÚP v Bratislave (neskôr metodička na Metodickom centre, Tomášikova ul. v Bratislave).

zásluhou a pod jeho gesciou vznikla na ŠPÚ učebnicová komisia a jej hlavnou úlohou bolo pripraviť a spracovať prvé slovenské učebnice hudobnej výchovy pre základné a stredné školy po oslobodení. Túto neľahkú pozíciu (trvalo päť rokov, pokiaľ vyšli prvé učebnice) determinovalo viacero faktorov: Slovensko sa muselo prispôsobiť celoštátnym učebným plánom a prechodným učebným osnovám (z roku 1945). Na Slovensku chýbala tradícia, patričné študijné i metodické zázemie, nebolo vhodných učebníc ani technických pomôcok na zabezpečenie počúvania, absentovala príprava učiteľov. Prílišné akcentovanie ideologických otázok v chápaní hudobno-výchovnej praxe sa prirodzene odrazilo aj v učebných osnovách hudobnej výchovy (UO, 1948). V tomto období – sa najviac počítala absencia receptívnej hudobnej výchovy, a preto prvé povojnové učebnice začali najskôr vychádzať pre 2. stupeň ZŠ, ktoré sa v tom období označovali ako „stredné“ školy.

Pre základné školy

Svoju bohatú publikačnú činnosť orientoval Štefan Kantor takmer výlučne na učebnicovú a metodickú tvorbu. Sám – alebo ako spoluautor (s Viliamom Fedorom a Karolom Dubeckým), resp. ako predseda učebnicovej komisie sa pričínal o vypracovanie prvých učebníc hudobnej výchovy pre 1.–4. triedu stredných škôl (6.–9. ročník), ktoré vyšli v rokoch 1950 – 1953³. K postu predsedu učebnicovej komisie ho jednoznačne predurčovala nielen dlhodobá pedagogická prax a dôkladná znalosť pomerov na školách, ale predovšetkým starostlivosť o učebnicovú tvorbu, ktorá bola jednou z jeho priorít na ŠPÚ v Bratislave. Hudobná výchova bola v tomto období rozčlenená na tri zložky: spev, hudobnú nauku a počúvanie hudby. Pokiaľ učebnice pre I. a II. triedu stredných škôl (6.–7. roč. ZŠ) boli orientované prevažne na ľudovú pieseň (v pomere 84:54), v ďalších sa už objavuje množstvo piesní sovietskych, s mierovou, budovateľskou a pionierskou tematikou, čím sa aj v učebniciach odrážala celková atmosféra vtedajšieho obdobia. Pri intonácii sa ich autori opierali o tonálnu metódu solmizačnú, so samoúčelnými od piesní izolovanými intonačnými cvičeniami. Preexponovaná hudobná nauka – v učebnici pre II. triedu – ešte viac rozšírená prehĺbením už aj tak neúnosného množstva náukových prvkov, v spojení s náročnými rytmickými, sluchovými a hlasovými cvičeniami poukazovala na pretrvávajúce staré formy práce (ešte z obdobia 1. ČSR), ktoré neprinášali v otázke voľby progresívnejších metód a foriem práce žiadnu zásadnejšiu zmenu. Dobre mienená snaha hudobných pedagógov zaradiť počúvanie hudby medzi zložky hudobnej výchovy, nepriniesla adekvátnu odozvu v metodickej literatúre. Nevyhnutným dôsledkom zaradenia receptívnej zložky do učebníc pre I. a II. triedu stredných škôl bola totálna absencia metodického postupu pri počúvaní hudby, ako aj pri výbere hudobného materiálu. Z uvedeného jasne vyplýva, že autori učebníc – na jednej strane rešpektovali zaradenie receptívnej hudobnej výchovy do spomínaných učebníc, na strane druhej jej však venovali minimálnu pozornosť, čo bolo spôsobené viacerými (už spomínanými) faktormi. Napriek tomu sú učebnice pre „stredné“ školy prvé slovenské učebnice, v ktorých sa kládol dôraz i na receptívnu hudobnú výchovu.

Prvé učebnice pre národné a všeobecnovzdelávacie školy, ktoré vychádzali na Slovensku v rozpätí rokov 1951-1956⁴, spracoval Štefan Kantor s „anonymnou komisiou ŠPÚ, v rok 1956 k nim pribudli Viliam Fedor a Danica Šimkovicová. Ich autori akcentovali trojzložkovosť hudobnej výchovy (spev, hudobnú nauku a počúvanie hudby) v súlade so školskou reformou

³ *Učebnica hudobnej výchovy pre 1. triedu stredných škôl* (zostavila učebnicová komisia pri ŠPÚ). Bratislava: ŠN, 1950, 2. vyd. 1953. DUBECKÝ, Karol. *Hudobná výchova pre II. triedu stredných škôl*. Bratislava, 1950. KANTOR, Štefan, FEDOR, Viliam a KAROL DUBECKÝ. *Hudobná výchova pre III. a IV. triedu stredných škôl*. Bratislava, 1953.

⁴ KOLEKTÍV. *Hudobná výchova pre 1. a 2. ročník národných škôl* [zostavila učebnicová komisia]. Bratislava: SPN, 1951, 2. vyd. 1953. FEDOR, Viliam. *Hudobná výchova pre 3.-5. ročník*. Bratislava: ŠN, 1952. KANTOR, Štefan. *Hudobná výchova pre prípravný ročník všeobecnovzdelávacích škôl*. Bratislava: SPN, 1955. KANTOR, Štefan a D. ŠIMKOVICOVÁ. *Hudobná výchova pre 2. a 3. ročník všeobecnovzdelávacích škôl*. Bratislava: SPN, 1956. FEDOR, Viliam. *Hudobná výchova pre 4. a 5. ročník*. Bratislava: SPN, 1956.

jej hlavnou úlohou bolo základné a stredné školy vyšli prvé učebnice) celostátnym učebným rensku chýbala tradícia, technických pomôcok na entovanie ideologických aj v učebných osnovách ala absencia receptívnej hádzat' pre 2. stupeň ZŠ,

r výlučne na učebnicovú n a Karolom Dubeckým), rrvých učebníc hudobnej v rokoch 1950 – 1953³. ťovala nielen dlhodobá dovšetkým starostlivosť islave. Hudobná výchova počúvanie hudby. Pokiaľ vané prevažne na ľudovú sovietskych, s mierovou, rážala celková atmosféra . metódu solmizačnú, so ponovaná hudobná náuka ak neúnosného množstva a hlasovými cvičeniami . ČSR), ktoré neprinášali isadnejšiu zmenu. Dobre medzi zložky hudobnej ťevyhnutným dôsledkom ikôl bola totálna absencia io materiálu. Z uvedeného enie receptívnej hudobnej minimálnu pozornosť, čo sú učebnice pre „stredné“ vnu hudobnú výchovu. vychádzali na Slovensku komisiou ŠPÚ), v rok 1956 kcentovali trojzložkovosť ade so školskou reformou

misia pri ŠPÚ). Bratislava: ŠN, škôl. Bratislava, 1950.

III. a IV. triedu stredných škôl.

šebnicová komisia]. Bratislava: atislava: ŠN, 1952. ch škôl. Bratislava: SPN, 1955. ik všeobecnovzdelávacích škôl. atislava: SPN, 1956.

z roku 1953. Pokiaľ učebnica pre 1. a 2. ročník národných škôl vynikala farebnými ilustráciami, veršovaným piesňovým materiálom, krátkym motivačným textom, ktorý oddeľoval jednotlivé piesne, v učebnici pre 2. a 3. ročník všeobecnovzdelávacích škôl (už s náučným textom, ktorý uľahčoval aj ich metodické zvládnutie). Učebnice z rokov 1955-1956 boli už minimálne graficky ilustrované, s dominanciou jednohlasných piesní prevažne národného charakteru. Hudobno-výchovnú prácu v 3. ročníku považovali za najdôležitejšiu z hľadiska intonačnej prípravy žiakov. Pristupovalo sa k pomenovaniu stupňov Kantorovými slabikami⁵, ktoré sa stali súčasne slabikami i pre správne nasadenie a tvorenie spevného tónu. Upevnenie základného tónu a oporného durového kvintakordu patrilo k základným pilierom intonačnej výchovy žiakov. Postupne sa rozvíjala práca s piesňou v molových tóninách. Postupovalo sa obdobne – ako pri intonácii v dur (od známych molových piesní ku konkretizácii molového kvintakordu s využitím stupňových slabík). Melódie sa precvičovali na tónovom rade (v dur i mol) len po pentachord, ktoré postupovali krokom vždy k susedným tónom a skokom na vzdialenejšie tóny. Nevyhýbali sa však ani ďalšej konkretizácii spojov (7.–8. stupňa, 2.–1. stupňa). Receptívna zložka bola z pohľadu Viliama Fedora starostlivo rozpracovaná, preberala sa v troch základných fázach (konkretizácia diela a skladateľa, predhrávanie hudby a rozhovor spojený s nenáročnou analýzou výrazových prostriedkov), pričom sa počet skladieb určených na počúvanie v jednotlivých ročníkoch zvyšoval.

Po ďalšej reforme roku 1960 sa hudobná výchova zúžila (ako následok preexponovanej hudobnej náuky) na dve zložky – spev a počúvanie hudby. Novým požiadavkám osnov sa prispôbobi i spevníky (teda nie učebnice) pre 1.–5. ročník ZDŠ⁶ ktoré vyšli v priebehu piatich rokov (1961–1965). Z uvedených dôvodov boli spevníky i metodickí sprievodcovia rozčlenení na dve časti: spev a počúvanie hudby. Každý spevník mal svojho metodického sprievodcu a podľa vtedajšej, všeobecne platnej zásady, že spevníky (ako aj učebnice pre II. stupeň ZDŠ) mali obsahovať len základné učivo (pre žiakov) a metodickí sprievodcovia⁷ resp. metodické príručky – rozširujúci a dopĺňujúci materiál s tematickými plánmi (na jednotlivé mesiace a týždne) a metodické pokyny (neraz i s vypracovanými ukážkami jednotlivých hodín) boli určené výlučne pre učiteľov hudobnej výchovy (na ich vlastnú žiadosť). K doteraz menovaným autorom pribudli Zdenka Ivaničková a Oľga Pavlovská. V spevníkoch dominovala vokálna zložka, ktorú autori opierali o jednohlasné a dvojhlasné detské, ľudové a pionierske piesne, pričom skladby určené na počúvanie nie vždy vyhovovali poslucháčskej spôsobilosti žiakov I. stupňa. Intonačné zručnosti sa rozvíjali len podľa sluchu, prípadne sledovaním notového zápisu, pričom sa opierali výlučne o imitačné schopnosti detí.

Predzvest'ou Projektu ďalšieho rozvoja čs. výchovnovzdelávacej sústavy schváleného v školskom roku 1976/77 boli spočiatku experimentálne učebnice⁸ hudobnej výchovy. Nová koncepcia vyučovania kládla dôraz na jej činnostný charakter, pričom zložky nahradila činnosťami vokálnymi, percepčnými, inštrumentálnymi a hudobno-pohybovými. Trojčlenné autorské kolektívy popri Štefanovi Kantorovi a Ľubici Šikulovej-Kopinovej doplnili Mária

⁵ V štúdií Po cestách k novým intonačným metódam (1954) podáva návrh na úplne nové a netradičné slabiky. Boli stanovené takto: pre dur: vo-za-ne-vu-zo-ža-ni-vo. Pre mol: ža-ni-vo-za-ne-vu-zo-ža.

⁶ KANTOR, Štefan. *Spevník pre 3.-5. postupný ročník všeobecnovzdelávacích škôl*. Bratislava: SPN, 1961. KANTOR, Štefan a Zdenka IVANIČKOVÁ. *Spevník pre 3. ročník ZDŠ*. Bratislava: SPN, 1964. KANTOR, Štefan a Zdenka IVANIČKOVÁ. *Spevník pre 4. ročník ZDŠ*. Bratislava: SPN, 1964. KANTOR, Štefan a Oľga PAVLOVSKÁ. *Spevník pre 5. ročník ZDŠ*. Bratislava: SPN, 1965.

⁷ KANTOR, Štefan. *Spevník pre 3.-5. postupný ročník všeobecnovzdelávacích škôl*. Bratislava: SPN, 1961. KANTOR, Štefan a Zdenka IVANIČKOVÁ. *Spevník pre 3. ročník ZDŠ*. Bratislava: SPN, 1964. KANTOR, Štefan a Zdenka IVANIČKOVÁ. *Spevník pre 4. ročník ZDŠ*. Bratislava: SPN, 1964. KANTOR, Štefan a Oľga PAVLOVSKÁ. *Spevník pre 5. ročník ZDŠ*. Bratislava: SPN, 1965.

⁸ KANTOR, Štefan. *Hudobná výchova – experimentálna učebnica pre 2. ročník ZŠ*. Bratislava: SPN, 1973. KANTOR, Štefan a Ľubica ŠIKULOVÁ. *Hudobná výchova – experimentálna učebnica pre 3. ročník ZŠ*. Bratislava: SPN, 1974. KANTOR, Štefan. *Hudobná výchova – experimentálna učebnica pre 4. ročník ZŠ*. Bratislava: SPN, 1976.

Žikavská (2. ročník), Mária Mosná (3. ročník), Zdenka Ivaničková (4. ročník), a Dana Jakubcová (5. ročník). Tieto učebnice a metodické príručky vyšli v rokoch 1976–1980. Závážne sa v nich určovali tzv. povinné piesne (v učebniciach označené červenými hviezdčkami), ako aj skladby na počúvanie pre jednotlivé ročníky 1. stupňa (označené modrými hviezdčkami). Ťažiskom systematicky štruktúrovaného učiva boli piesne a skladby na počúvanie, pričom ich výber rešpektoval požiadavky učebných osnov. Podnety pre prácu s hudobným artefaktom sledovali už hlbšiu orientáciu v jeho štruktúre a rôznymi formami (závislými od učiteľa) sa snažili o jeho sprístupňovanie. Hudobné hry, cvičenia, otázky a úlohy dávali učebniciam pracovný charakter, čím podnecovali žiakov k rozličným formám hudobnej aktivity. Škoda však, že doplňujúci materiál (zameraný na pohybové a inštrumentálne činnosti) príliš zovšeobecňujúcim spôsobom podporoval upevnenie schopností a skúseností žiakov. Spev ako najprirodzenejší vokálny prejav mal aj naďalej v týchto učebniciach dominantné postavenie. Osvojovanie melódie sa dialo výlučne imitačne, intonačné zručnosti žiakov sa rozvíjali výlučne na báze diatonických postupov, v upevňovaní tónov tonického kvintakordu a v rozlišovaní durových a molových piesní. Pri vštepovaní intonačných návykov nechávali učiteľovi voľnú ruku a na podporu intonácie odporúčali využívať solmizačné slabiky. V otázke vokálno-intonačnej a sluchovej prípravy, ako aj v otázke postupného rozvíjania hlasových a rytmických schopností detí prevládala – aj v týchto učebniciach – značná benevolencia (čo bolo spôsobené dlhodobým neriešením situácie aj v tejto oblasti). V počúvaní hudby dokázali jasne stanoviť didaktický a výchovný cieľ, pričom ťažisko metodického postupu videli vo viacnásobnom počúvaní. Pri výbere niektorých skladieb však nemali na zreteli základnú pedagogickú zásadu postupnosti a primeranosti (čo bolo spôsobené, pravdepodobne, striktným stanovením výberu skladieb určených k počúvaniu). Všetky prostriedky vyučovacieho procesu síce počítali so širokou škálou uplatnenia jednotlivých hudobných činností, ale metodické príručky, ktorých úlohou bolo analyzovať učivo v súvislosti s jeho procesuálnou stránkou, nepodávali adekvátny obraz jeho metodického spracovania. Pokiaľ vokálne a perцепčné činnosti boli rozpracované štandardným spôsobom, „nové“ hudobné činnosti (pohybové a inštrumentálne) niesli v sebe zreteľnú pečať teoretizovania a chýbalo im dostatočné metodické rozpracovanie.

Pre stredné školy

Každá školská reforma má za následok vypracovanie nových učebných plánov, koncepcie predmetu, učebných osnov a následne i vydanie nových učebníc. Nebolo tomu inak ani po neblahej reforme z roku 1953, kedy sa pre vzdelávanie učiteľov národných a materských škôl utvorili stredné pedagogické školy⁹. Učebnice pre stredné pedagogické školy a príručky pre učiteľov národných škôl však na Slovensku začali vychádzať až v rokoch 1957–1959. Autorsky sa na nich podieľali Štefan Kantor, J. A. Illéš, Pavol Tonkovič, Jozef Tvrdoň a Viliam Fedor.

Učebnica pre I. ročník pedagogických škôl a príručka pre učiteľov národných škôl¹⁰ svojim obdivuhodným rozsahom – 343 strán a 173 znotovaných piesní – pripomínala skôr „vedecké“ dielo ako učebnicu hudobnej výchovy. Jej autori na 207 stranách prezentovali učivo z hudobnej náuky, intonácie a receptívnej hudobnej výchovy pre jeden jediný ročník. Otázkam intonačnej výchovy bol v učebnici venovaný značný priestor. Jej autori neodporúčali jednoznačne uplatňovať Kantorove stupňové slabiky, aj keď detailný a prepracovaný metodický postup svedčil viac-menej o opaku. Taktiež požiadavka vychádzať pri intonácii zo známej piesne a až následne ju intonovať, predstavovala rizikový prvok v chápaní podstaty intonačného procesu.

⁹ Podľa tejto reformy sa skrátila školská dochádzka na 8 rokov, pričom sa hudobná výchova obmedzila len po 7. ročník a došlo k jej redukcii na 1 hodinu týždenne. Učitelia pre II. stupeň stredných škôl sa vzdelávali na vyšších pedagogických školách a pre III. stupeň na vysokých školách pedagogických (VŠP).

¹⁰ KANTOR, Štefan. *Hudobná výchova pre I. ročník pedagogických škôl a príručka pre učiteľov národných škôl*. Bratislava: SPN, 1957.

ová (4. ročník), a Dana li v rokoch 1976–1980. h označené červenými ky 1. stupňa (označené va boli piesne a skladby snov. Podnety pre prácu túre a rôznymi formami cvičenia, otázky a úlohy ičným formám hudobnej inštrumentálne činnosti) a skúseností žiakov. Spev učebniciach dominantné učné zručnosti žiakov sa v tonického kvintakordu ných návykov nechávali nizačné slabiky. V otázke ho rozvíjania hlasových značná benevolencia (čo počúvaní hudby dokázali ckého postupu videli vo nali na zreteli základnú pravdepodobne, striktným ky vyučovacieho procesu i činností, ale metodické o procesuálnou stránkou, iaľ vokálne a percepčné bné činnosti (pohybové i chýbalo im dostatočné

ebných plánov, koncepcie Nebolo tomu inak ani po dných a materských škôl ické školy a príručky pre och 1957–1959. Autorsky ĽTvrdon a Viliam Fedor. v národných škôl¹⁰ svojim ipomínala skôr „vedecké“ entovali učivo z hudobnej ňník. Otázkam intonačnej eodporúčali jednoznačne ovaný metodický postup ácii zo známej piesne a až staty intonačného procesu.

bná výchova obmedzila len po ch škôl sa vzdelávali na vyšších P).
ka pre učiteľov národných škôl.

Preexponovaná hudobná náuka sklbená s komplikovanou intonačnou prípravou, chýbajúci metodický postup pri počúvaní hudby¹¹ poukazoval na neadekvátnosť prístupu autorského tímu. Učebnica okrem toho slúžila ako príručka pre učiteľov národných škôl, ktorých odbornú prípravu v tom čase zabezpečovali pedagogické školy. Ku komplexnému rozpracovaniu metodiky zložiek hudobnej výchovy došlo až v učebnici pre 3. a 4. ročník pedagogických škôl¹² v roku 1959, pričom vydávanie učebníc pre pedagogické školy už bolo v podstate zbytočné, pretože ťažisko prípravy učiteľov pre 1.–5. ročník ZDŠ sa presunulo na novovznikajúce pedagogické inštitúty.

Samostatné knižné publikácie

Výrazom nových formujúcich sa trendov v hudobnej výchove, dokladom úsilia o hodnotnú a špecifikám predškolského veku zodpovedajúcu hudobnú tvorbu boli publikácie Metodika hudobnej výchovy pre materské školy¹³ a Piesne pre najmenších¹⁴. Prvá bola v minulosti vyhľadávanou metodickou pomôckou učiteliek materských škôl. Cieľom príručky bolo vhodne včleniť hudobnú výchovu ako zložku estetickéj výchovy do výchovného procesu predškolákov, zlaďiť s mentalitou detí, hľadať a objavovať novšie efektívnejšie metódy, ktoré by spĺňali túžbu detí po tvorivosti a samočinnosti. Praktický cieľ Kantor sledoval zaradením 99 detských piesní (24 piesní v autorskej úprave Štefana Kantora, ďalšie Ladislava Burlasa a Ladislava Galku) a 12 skladbičiek vhodných na najrozmanitejšie hudobno-výchovné zamestnania zostavené diferencovane pre tri vekové kategórie detí v rozličnej inštrumentálnej úprave (klavír, husle) s využitím detských nástrojov.

Piesne pre najmenších obsahovali 72 detských piesní a úprav Štefana Kantora (59), tiež Ladislava Burlasa a Ladislava Galku. Výber piesní bol netradičný a vychádzal zo širokého spektra slovenského detského folklóru a vtedajšej tvorby pre deti. Tematicky sa viazal na detský svet. Piesne boli vytvorené s citlivosťou pre špecifické potreby detského hlasového rozsahu a ostinátne rytmické a melodické útvary vychádzali z detských rečňovaniek. Boli jednohlasné a deti ich mohli spievať sólo i v skupinách. Väčšina z nich mala durový charakter, ale našli sa medzi nimi piesne molové, moldurové, ako aj v modálnych tóninách lýdickej a dórskej. Popri klasických nástrojoch (husle, flauta) tiež prevládali úpravy pre detské nástroje. Na uľahčenie nácviku bol k niektorým piesňam pripojený klavírny výťah s možnosťou jeho variabilného využitia. Každá pieseň bola uvedená krátkou charakteristickou predohrou, ktorej cieľom bolo uviesť dieťa do patričného tempa a adekvátnej tóniny. Medzi piesňami sa nachádzali stručné, usmerňujúce metodické poznámky, ktoré skúsený učiteľ mohol, ale nemusel rešpektovať.

Kantorova zbierka odrážala špecifickosť slovenskej hudobnej tvorby pre deti, naznačila cesty ako ďalej čerpať z bohatej studnice slovenskej hudobnej kultúry.

Záver

Štefan Kantor bol najproduktívnejším autorom učebnicovej a metodickej tvorby na Slovensku v povojnovom období. Plných 40 rokov spoluvytváral, usmerňoval (podriaďoval rôznym koncepciám a školským reformám) líniu učebnicovej a metodickej tvorby na Slovensku. Neraz bol len vykonávateľom koncepcií a osnov schválených MŠ, pričom ho tieto školské dokumenty nielen zaväzovali (vo vzťahu k nadriadeným orgánom, k recenzentom a učiteľom z praxe), ale neraz i obmedzovali v realizácii tvorivej fantázie (napr. pri výbere

¹¹ Jeden zo spoluautorov učebnice hudobnej výchovy pre 2. ročník pedagogických škôl a príručky pre učiteľov národných škôl (1959) Viliam Fedor bol už v tom období priekopníkom v oblasti počúvania (predhrávania) receptívnej hudobnej výchovy na školách i v celoštátnom meradle.

¹² KANTOR, Štefan, FEDOR, Viliam a JOZEF TVRDOŇ. *Hudobná výchova pre 3. a 4. ročník pedagogických škôl a príručka pre učiteľov národných škôl*. Bratislava: SPN, 1959.

¹³ KANTOR, Štefan. *Metodika hudobnej výchovy pre materské školy*. Bratislava: SPN, 1969.

¹⁴ KANTOR, Štefan. *Piesne pre najmenších*. Bratislava: SPN, 1974. Časť z nich (10) bola ocenená v súťaži Čs. rozhlasu v Bratislave v roku 1975 1. cenou a nahraná na gramoplatne v hudobnom vydavateľstve Opus.

materiálu, vhodných metód a foriem práce). Ďalej treba pripomenúť, že z 22 autorov takmer všetkých povojnových učebníc, spevníkov a metodických príručiek pre vyučovanie hudobnej výchovy bolo 18 z Bratislavy (čo poukazuje na silný bratislavský centralizmus v učebnicovej tvorbe), pričom v dnešnej dobe – keď máme vytvorené nové alternatívne učebnice hudobnej výchovy, z ktorých si učiteľ môže vybrať tie, ktoré najlepšie zodpovedajú jeho predstave vyučovania – sa ťažisko v učebnicovej tvorbe opätovne presúva na „vidiecke” školy a na „osvedčené” autorské dvojice (skladateľ a metodik na vysokej škole), resp. na pracovníkov katedier hudobnej výchovy na pedagogických fakultách – (pripomeňme Bela Felixu – Evu Langsteinovú, Daniela Šimčíka – Metodeju Schneiderovú) a i.

Napriek tomu, že viaceré koncepcie vyučovania pripisovali dôležitý význam uvedomenému prístupu k osvojovaniu si tónových vzťahov a predstáv, sa na Slovensku ani jedna z intonačných metód neujala natoľko, aby bola všeobecne prijatá do systému školského vyučovania hudobnej výchovy. Na tento účel sa v školskej praxi využívali rôzne intonačné metódy, ktorých uplatnenie v hudobno-výchovnej práci neprinášalo vždy požadované výsledky. O nový pohľad na spracovanie intonačnej problematiky v záujme skvalitnenia intonačnej prípravy žiakov sa v oblasti učebnicovej a metodickej tvorby pre vtedajšie stredné, pedagogické a všeobecnovzdelávacie školy zaslúžil práve Štefan Kantor. Napriek tomu, že sa jeho koncepcia neujala (nestotožnili sa s ňou ani učitelia ani študenti) a nepodarilo sa mu presadiť jednotnú líniu intonačnej výchovy (ani v podmienkach vtedajšej ČSR) oceňujeme Kantorovo úsilie v smere naplnenia tvorivej sebarealizácie v typicky slovenských podmienkach povojnových rokov. Jeho prínos v tejto oblasti spočíval predovšetkým v rozvíjaní hudobnej gramotnosti detí a mládeže.

Jeho zacielenosť na problémy hudobnej výchovy reflektovala schopnosť participovať na riešení aktuálnych otázok spoločenského vývoja, primerane syntetizovať kvalitu svojich hudobno-teoretických poznatkov s praktickými skúsenosťami a novými trendmi v hudobnej pedagogike. Vlastným tvorivým vkladom sa podieľal na formovaní základov slovenskej hudobnej pedagogiky ako rozvíjajúcej sa vedeckej disciplíny a jeho prínos v tomto smere bol pre slovenskú hudobnú pedagogiku výrazný.

Zoznam literatúry

- DUBECKÝ, Karol. *Hudobná výchova pre II. triedu stredných škôl*. Bratislava, 1950.
- FEDOR, Viliam. *Hudobná výchova pre 3.-5. ročník*. Bratislava, 1952.
- FEDOR, Viliam. *Hudobná výchova pre 4. a 5. ročník*. Bratislava, 1956.
- KANTOR, Štefan. Po cestách k novým intonačným metódam. *Jednotná škola*. 1954, s. 200–2016.
- KANTOR, Štefan. Úvahy o vytvorení jednotnej intonačnej metódy na území ČSR. *Hudební výchova*. 1955, s. 65–67.
- KANTOR, Štefan. *Hudobná výchova pre prípravný ročník všeobecnovzdelávacích škôl*. Bratislava, 1955.
- KANTOR, Štefan. *Metodika hudobnej výchovy pre materské školy*. Bratislava, 1969.
- KANTOR, Štefan. *Piesne pre najmenších*. Bratislava, 1974.
- KANTOR, Štefan. *Hudobná výchova – experimentálna učebnica pre 2. ročník ZŠ*. Bratislava, 1973.
- KANTOR, Štefan 1976. *Hudobná výchova – experimentálna učebnica pre 4. ročník ZŠ*. Bratislava, 1976.
- KANTOR, Štefan, FEDOR, Viliam a Karol DUBECKÝ. *Hudobná výchova pre III. a IV. triedu stredných škôl*. Bratislava, 1953.
- KANTOR, Štefan, FEDOR, Viliam a Jozef TVRDOŇ. *Hudobná výchova pre 3. a 4. ročník pedagogických škôl a príručka pre učiteľov národných škôl*. Bratislava, 1959.

že z 22 autorov takmer
e vyučovanie hudobnej
ralizmus v učebnicovej
vne učebnice hudobnej
vedajú jeho predstave
„vidiecke” školy a na
, resp. na pracovníkov
me Bela Felixa – Evu

význam uvedomelému
Slovensku ani jedna
do systému školského
užívali rôzne intonačné
alo vždy požadované
v záujme skvalitnenia
y pre vtedajšie stredné,
or. Napriek tomu, že sa
ti) a nepodarilo sa mu
ajšej ČSR) oceňujeme
venských podmienkach
n v rozvíjaní hudobnej

opnosť participovať na
izovať kvalitu svojich
ni trendmi v hudobnej
í základov slovenskej
fnos v tomto smere bol

Bratislava, 1950.

Jednotná škola. 1954,

i území ČSR. *Hudební*

cebnovzdelávacích škôl.

Bratislava, 1969.

. ročník ZŠ. Bratislava,

ica pre 4. ročník ZŠ.

ova pre III. a IV. triedu

ova pre 3. a 4. ročník
1959.

KANTOR, Štefan. *Spevník pre 3.-5. postupný ročník všeobecnovzdelávacích škôl*. Bratislava, 1961.

KANTOR, Štefan, ILLÉŠ, A., TONKOVIČ Pavol a Jozef TVRDOŇ. *Hudobná výchova pre 1. ročník pedagogických škôl a príručka pre učiteľov národných škôl*. Bratislava, 1957.

KANTOR, Štefan a Zdenka IVANIČKOVÁ. *Spevník pre 3. ročník ZDŠ*. Bratislava, 1964.

KANTOR, Štefan a Zdenka IVANIČKOVÁ. *Metodický sprievodca k Spevníku pre 3. ročník ZDŠ*. Bratislava, 1964.

KANTOR, Štefan a Zdenka IVANIČKOVÁ. *Spevník pre 4. ročník ZDŠ*. Bratislava, 1964.

KANTOR, Štefan a Zdenka IVANIČKOVÁ. *Metodický sprievodca k Spevníku pre 4. ročník ZDŠ*. Bratislava, 1964.

KANTOR, Štefan a Oľga PAVLOVSKÁ. *Spevník pre 5. ročník ZDŠ*. Bratislava, 1965.

KANTOR, Štefan a Oľga PAVLOVSKÁ. *Metodický sprievodca k Spevníku pre 5. ročník ZDŠ*. Bratislava, 1965.

KANTOR, Štefan a Ľubica ŠIKULOVÁ. *Hudobná výchova – experimentálna učebnica pre 3. ročník ZŠ*. Bratislava, 1974.

KANTOR, Štefan a Ľubica ŠIKULOVÁ. *Hudobná výchova – experimentálna učebnica pre 5. a 6. ročník ZŠ*. Bratislava, 1977.

KANTOR, Štefan a D. ŠIMKOVICOVÁ. *Hudobná výchova pre 2. a 3. ročník všeobecnovzdelávacích škôl*. Bratislava, 1956.

KOLEKTÍV. *Hudobná výchova pre I. triedu stredných škôl* [zostavila učebnicová komisia pri ŠPÚ]. Bratislava: ŠN, 1950, 2. vyd. 1953.

KOLEKTÍV. *Hudobná výchova pre 1. a 2. ročník národných škôl* [zostavila učebnicová komisia]. Bratislava: SPN, 1951, 2. vyd. 1953.

KOLOŠTOVÁ, Mariana. *Štefan Kantor*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2006. ISBN 80-8083-305-2.

KOLOŠTOVÁ, Mariana. Uplatnenie vokálno-intonačných činností v príprave učiteľov 1. stupňa ZŠ. *Múzy v škole*. 2003, roč. 8, č. 2, s. 5–7. ISSN 1335-1605.

Učebnicová a metodická tvorba Štefana Kantora (venované 120. výročiu narodenia osobnosti povojnovej slovenskej hudobnej pedagogiky)
Súhrn

Štefan Kantor bol najproduktívnejším autorom učebnicovej a metodickej tvorby na Slovensku v povojnovom období. Plných 40 rokov spoluvytváral, usmerňoval (podriaďoval rôznym koncepciám a školským reformám) líniu učebnicovej a metodickej tvorby na Slovensku. Príspevok zdetailňuje pohľad na obdobie vývoja tvorby učebníc hudobnej výchovy pre základné a stredné školy na Slovensku po roku 1945. Akcentuje samostatné knižné tituly Štefana Kantora. Na základe relevantných výsledkov hodnotí jeho prínos pri formovaní základov slovenskej hudobnej pedagogiky.

Štefan Kantor - author of textbooks and methodologies (devoted to the 120th anniversary of the birth of the personality of the post-war Slovak music pedagogy)
Summary

Štefan Kantor was the most productive author of textbooks and methodologies in Slovakia during the postwar period. For 40 years he was co-founding, directing (being subordinated to various conceptions and school reforms) development of a line of textbooks and methodologies in Slovakia. The contribution presents a detailed view of the period of development of musical

education for primary and secondary schools in Slovakia after 1945. It focuses on the books by Štefan Kantor. Based on the relevant results, the author of the study evaluates Kantor's contribution in forming the foundations of Slovak music pedagogues.